

■ Ziyadxan Əliyev

Yola saldıığımız ildə müasir Azərbaycan heykəltəraşlığında özünəməxsus yeri olan xalq rəssamı Xanlar Əhmədovun 70 yaşı tamam oldu. Bu yaş hər bir yaradıcıya geriye boylanmağa - keçdiyi sənət yoluna baxmağa və dəyərləndirməyə imkan verir. Milli təsviri sənət məkanında yaradıcı "mən"ini təsdiqləməsi də arxada qalan illərin onun üçün səmərəsiz keçmədiyini göstərir. Yaradıcılığında lirik duyğuları romantika ilə qovuşdura bilən heykəltəraş kimi

çə-neçə mükafatın sahibi olması da əsərin yüksək bədii dəyərə malik olmasından xəbər verir.

İndi o vaxtdan qırx il keçib. Bu müddətdə müxtəlif materiallarda işlədiyi heykəl-kompozisiyalar həm heykəltəraşın maraqlı dünyasını, həm də sənətdə tutduğu mövqeyi duymağa imkan verir. Onun əsərlərinin bir qismi hardasa ənənəvi sayılan, əbədi mövzulara həsr olunub. Diqqəti cəlb edən cəhət budur ki, dəfələrlə işlənmiş bu mövzuların bədii şərhi üçün heykəltəraş elə yeni, obrazlı plastik həll tapmışdır ki, onlar müasir baxılmaqla yanaşı, həm də dərin məzmun, duyulması emosional təsir gücünə bələnməklə cəlbedici mənəvi qaynağa çevrilmişlər.

X.Əhmədovun ana mövzusunda yaratdığı əsərlər dediklərimizi təsdiqləyir. Ana məhəbbətini, ana sevincini, onun ulvi duyğularını özündə yaşadan və psixoloji duyğularla zəngin olan bu əsərlər müxtəlif materiallarda ərsəyə gətirilmişlər. "Gənc ana", "Ana körpəsi ilə", "Xoşbəxtlik" və "Analıq" kompozisiyalarında bir-birini təkrar etmə-

Uzun müddətdir ki, müasirlərimizin obrazları X.Əhmədovun yaradıcılığında geniş yer tutmaqdadır. Onun "Tələbə qız", "Sürücü Mirzə", "Pəhləvan İsa", "Musiqiçi Həbil Əliyevin portreti", "Heykəltəraş Mirəli Mirqasımov", "Rza dayı" və s. əsərlərində müəllifin ifadəli forma həllinə meyli, obrazın daxili aləminə nüfuz edə bilməsi, heykəlləşdirdiyi adamlara xas olan fərdi keyfiyyətləri üzə çıxarmaq istəyi duyulur.

Əgər X.Əhmədovun qadın obrazlarında ilahi bir sakitlik duyulursa, əksinə, kişi surətlərinə daxili narahatçılıq, müəyyən qədər də romantik əhval-ruhiyyə xasdır. Onlarda intonasiya oxşarlığının, yeknesəqliyin yoxluğu hər şeydən əvvəl məzmun yükünün məntiqli plastik biçimlə vəhdəti ilə əldə olunmuşdur.

Heykəltəraşın yaradıcılığında rəmzi mənə daşıyan kompozisiyalar da az deyil. Bu mənada onun Azərbaycanda çox məşhur olan və özünün görkəminə görə qədim Şərqi zikkuratlarını xatırladan Ağsu dolaylarına həsr etdiyi əsəri obrazlı həlli ilə seçilir. Üst-üstə sıralanan dolambacları obrazlı

Xanlar Əhmədov

dur. Onların arasında yazıçı-dramaturq C.Cabbarlının, general Ə.Şıxlınskinin, rəssam Ə.Əzimzadənin, dramaturq H. Cavidin, opera müğənnisi Bülbülün və digərlərinin xatirə-lövhələrini xüsusi qeyd etmək olar. Onun hazırladığı məzarüstü abidələrdə (Səid Rüstəmov, Mikayıl Hüseynov, Məmməd Araz və s.) də müəllifin mərhumların səciyyəvi cizgilərinin və həyat amalının yaddaqalan plastik təcəssümünü görmək mümkündür.

Xanlar Əhmədovun xalqımızın uzaq-yaxın tarixinə marağının ifadəsi olan əsərlərinin milli plastika sənətimizdə özünəməxsus yeri vardır. Bu mövzuya onun qədər maraqlı göstərən ikinci bir heykəltəraşımız yoxdur, desək, yanılmırıq. "Qaçaq Nəbi və Həcər", "M.P.Vaqifin portreti", "Qarabağ faciəsi", "Gəncəli Cavad xan", "Tomris" "S.Mehmandarov", "Ə.Şıxlınski", "H.Z.Tağıyev", "Xocalı" və s. əsərlərində onun obrazlı ifadə ilə yanaşı, plastikanın monumentallığının əldə olunması da qabarıq duyulur.

Bununla belə, onun Xocalı mövzusunda münasibətini ayrıca vurğulamağa ehtiyac duyuruq. Belə ki, faciənin ildönümündə 20 tunc və 20 qrafik silsilə-kompozisiyanı icmailləşdirməsi, onun həm də vətəndaş-sənətkar yanğısının ifadəsi idi. "Yandırılmış qadın", "Didərginlər", "Ana fəryadı", "Donmuşlar", "Qaçqınlar", "Faciə", "Gülle" əsərləri erməni təcavüzkarlarının dinc sakinlərə qarşı törətdikləri qanlı cinayətlər və vəhşilik bədii dillə ifadə edilmişdir. Mövzunun davamı olaraq onun işlədiyi, 2011 və 2012-ci illərdə Xocalı faciəsi mövzusunda keçirilən respublika müsabiqəsinin birinci mükafatına layiq görülmüş kompozisiyalarında da faciənin ifadəli-düşündürücü plastik həlli ilə qarşılaşırıq. Əlavə edək ki, o, "Xocalı" silsiləsinə görə "Bakılı" Beynəlxalq cəmiyyətinin təsis etdiyi "Humay" mükafatına layiq görülüb. Demək lazımdır ki, X.Əhmədov az sonra ikinci dəfə bu mükafatı alıb. Bu dəfə isə görkəmli memar M.Hüseynovun məzarüstü abidəsinin bədii həllinə görə...

Tanınmış heykəltəraşın əvvəlcə "Respublikanın əməkdar rəssamı", sonra isə "Respublikanın xalq rəssamı" fəxri adlarına layiq görülməsi də onun Azərbaycan təsviri sənətinin inkişafındakı xidmətlərinə verilən dəyərdir. Əsərlərinin ölkə muzey və qalereyaları ilə yanaşı, xarici ölkələrin nüfuzlu kolleksiyalarında qorunması da onun sənətinin beynəlxalq şöhrətinin göstəricisidir.

Hazırda müstəqil yaradıcılıqla yanaşı Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində kafedra müdiri vəzifəsində çalışan Xanlar Əhmədov heykəltəraşlıq sənətimizin mənəvi yükünü daşıya biləcək gənc kadrların yetişdirilməsi ilə məşğuldur.

HEYKƏLTƏRAŞ ÖMRÜ

Xalq rəssamı Xanlar Əhmədovun yaradıcılığına baxış

Kədər

Səmədağa Mehmandarov

Xocalı

tanınması da onun çağdaş plastika sənətində fərqli estetik tutuma malik iz salmasının nəticəsi sayıla bilər. Onun maraqlı axtarışlarla dolu yaradıcılıq yoluna nəzər salmaqla həmin "iz" in bədii məziyyətlərinə aydınlıq gətirmək mümkündür...

Bakıda və Daşkəndə xüsusi ixtisas təhsili alan Xanlar Əhmədovun sənət yolunda "yaşıl işiç" yandıran, onu tanıtıran əsəri 1977-ci ildə yaratdığı "Lənkəran qadınları" kompozisiyası olmuşdur. Ağacdan yonulmuş bu əsərdə plastikanın dinamikliyi, ritmlərin kəskinliyi və dərin ekspressiya aparıcı rol oynayır. Mövzunun açımında materialın dekorativ imkanlarından, rəngindən bacarıqla istifadə olunub. Ritmin nəhayətsizliyi, axıcılığı kompozisiyaya nəzərə çarpacaq harmoniya və bütövlük bəxş edib. Heykəltəraş bütün dəqiqliyi ilə zəhmət adamlarının səciyyəvi hərəkətlərini əsərin plastik və ritmik həlli ilə birləşdirməyə nail olmuşdur. Bunun sayəsində o, qadınların söhbətindəki əhval-ruhiyyəni, poetikanı duya və onu başqaları üçün də aşkarlaya bilmişdir. Xanlar Əhmədovun "Lənkəran qadınları"nda nümayiş etdirdiyi yüksək sənətkarlığa görə həmin illərdə ne-

Xoşbəxt uşaqlıq

yən forma-biçim və plastik həll bəşəri düşüncələrdən xəbər verir. Onların əksəriyyətinin bədii təfsirlə poetik axara yönəldilməsi yaddaqalan əsərlərin yaranmasına səbəb olmuşdur.

şəkildə görmək istəyindən yaranan kompozisiyada qız və onu qarış-qarış izləyən duman təsvir olunub. Onların plastik vəhdəti o qədər uğurludur ki, kompozisiyaya hopmuş həyəcanı duymamaq olmur. Öz aləminə qapılmış qızın duruşu və onu dövrələyən duman xüsusilə yaddaqalandır.

X.Əhmədovun paytaxtın Bayıl hissəsindəki doğum evinin qarşısındakı "Xoşbəxt uşaqlıq" kompozisiyasında (həmmüəllif Ə.Kərimovdur) da üç uşağın qayğısız anlarının əks etdirilməsində də rəmzi mənə hiş olunmuşdur. Milli geyimlərdə təqdim olunmuş bu uşaqlarda müəlliflər xalqımızın zaman-zaman formalaşan maddi-mənəvi dəyərlərini gələcəyə daşıya biləcək xələflərinin nikbin və oynaq görkəmlərini bədiiləşdiriblər.

Memarlar arasında heykəltəraşların yaradıcılığının müsbət tərəfini səciyyələndirən "divarı, səthi duymaq" ifadəsi mövcuddur. Belə keyfiyyətlərə malik olan heykəltəraşların əsərləri interyerin, yaxud tikilinin fəsadının məntiqli ritmini qırır. X.Əhmədov respublikamızın müxtəlif guşələrində bu cür çoxsaylı əsər yaratmağa nail olmuş-